

NIEUWSBRIEF

nummer 27

April 2005

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475)386 781

Fax
(0475)331 944

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Bank
57.62.20.159

Doel
De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Nieuwsbrief
is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Eindredacteur
B.H.H. Brader

Bisschop dankt vrijwilligers

*“ Wenst langs dea zandjweag leeps,
dea noa ’t kepelke geit
Woa ’t benkske woa-ste mich hub liere beije
noe nog sjteit ”*

De eerste woorden van de Bisschop bij zijn toespraak in het Limburgs Museum in Venlo werden door hem gezongen: het toepasselijke lied van Venloenaar Harry Bordon: “ ’t Kepelke”.

Bisschop Wiertz sprak een speciaal woord van dank jegens de vele vrijwilligers, die in Limburg kruisen en kapellen onderhouden. Met het jubileum van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg eren we ook al die lokale stichtingen en werkgroepen. De Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg heeft een speciale band met de Bisschop. Ze is namelijk in 1954 opgericht door de toenmalige

Bisschop Lemmens en is een stichting naar kerkelijk recht (overigens wel erkend door het Nederlands recht). De relatie met het Bisdom is nog steeds hartelijk: het bisdom verstrekt een subsidie en schenkt de stichting onderdak in de kantoren van het Bisdom in Roermond. Het lag dan ook voor de hand om de Bisschop uit te nodigen om bij het jubileum het woord te voeren.

*Bisschop F. Wiertz geflankeerd door twee andere sprekers
deputé mevrouw O. Wolfs en prof. dr. P. Nissen*

STICHTING KRUISEN EN

KAPELLEN IN LIMBURG

Een geslaagd jubileum

Op Tweede Paasdag sloot het Limburgs Museum in Venlo de tentoonstelling “Monumenten van Vroomheid in Limburg”. Daarmee kwam formeel een einde aan de gouden jubileumviering van onze stichting. Terugziende op die jubileumviering mag worden vastgesteld, dat deze zeer geslaagd is geweest.

Op 19 maart was het auditorium van het museum goed gevuld met belangstellenden. De jubileumdag werd bijgewoond door onze Bisschop en de gedeputeerde van cultuur, auteurs van het boek, veel vertegenwoordigers van plaatselijke organisaties en de pers.

Het boek

Onze publicatie is met veel waardering ontvangen. Voor sommigen was het misschien een teleurstelling, dat het boek wel achtergrondartikelen bevatte, maar dat de inventarisatiegegevens niet in het boek waren afgedrukt.

Voorzitter Koos Swinkels opent het symposium

Voor de media was het boek groot nieuws. Ruim 25 keer werd er aandacht aan geschonken, in een artikel of in een uitzending van radio en tv. Met name van boven de rivieren was er veel lof voor dit in de ogen van velen zo typisch Limburgs onderwerp. Ook de uitgever was tevreden, want de oplage van ruim 1.000 stuks was binnen twee weken uitgeleverd.

De tentoonstelling

Ook de tentoonstelling was een succes. De museum-medewerkers waren tevreden over de brede kwaliteit van het materiaal en de bezoekers waren blij met het thema. De tentoonstelling is door meer dan het normale aantal bezoekers bezocht.

Iedereen is dus tevreden, al is de cd-rom achterin het boek niet zonder missers.

Al met al is er grote dankbaarheid, dat ons klein religieus erfgoed door deze activiteiten nog nadrukkelijker op de kaart staat.

Belangrijk bijkomend winstpunt is, dat de stichting zich op deze manier bijzonder gemanifesteerd heeft en door

De auteurs – hier Harrie Knoors – krijgen eerste exemplaren van het boek

het succes daarvan een belangrijke gesprekspartner is geworden in verschillende overlegvormen. De stichting kan zo haar koepelfunctie nog beter vorm geven.

Vera Hamers spreekt over de cultuurhistorie van de kapellen in Limburg

Ik realiseer me, dat dit alles alleen maar bereikt is door de inzet van veel mensen. Daarbij denk ik nadrukkelijk aan onze lezers, de mensen aan de basis, die met meelkat en fototoestel het veld introkken om gegevens te inventariseren. Hun vrijwilligerswerk is de kiem geweest voor ons boek, zoals hun werk dat ook is voor de meestal goede zorg voor die monumenten van vroomheid, waar we ons met zijn allen voor inzetten.

Dat ge bedankt ziet, dat wette !

Koos Swinkels, voorzitter

Veldboeketje

Kruisen en kapellen hebben in de loop der eeuwen vele schrijvers, dichters en troubadours geïnspireerd. In 'Monumenten van vroomheid' is een uitgebreide bloemlezing opgenomen met een gevarieerde selectie uit die pennenvruchten. Onder de titel 'Veldboeketjes' treft de lezer daarin vele romanfragmenten, gedichten, liedjes, legenden en spreuken aan; geïnspireerd op de ontelbare monumenten van vroomheid in het Limburgse landschap.

In deze nieuwsbrief starten wij - onder de titel 'Veldboeketje' - met een rubriek, waarin elke keer een poëtische tekst of een prozafragment wordt opgenomen. Als eerste bijdrage volgt hierna 'Ut Kruus bi-j de Gortmeule' een gedicht van M. v.d. Munckhof. Dit gedicht werd op 12 februari jl., tijdens de opening van de tentoonstelling 'Monumenten van vroomheid in Limburg' in het Limburgse Museum in Venlo, voorgedragen door Anneke Vossen.

Ut Kruus bi-j de Gortmeule

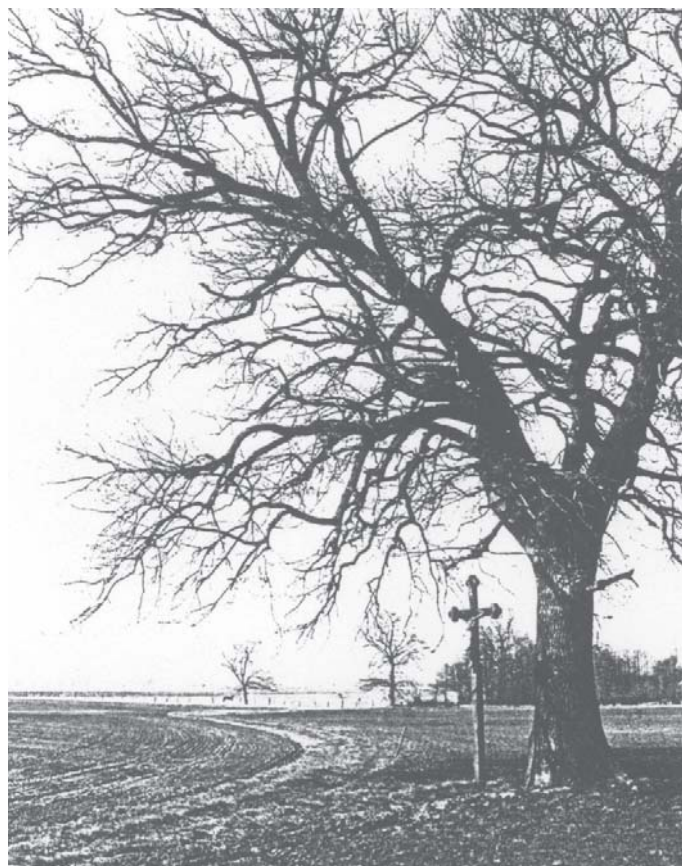
*Kómd's oëit óp ów gemaak
dór 't Meulevaeld gegoan.
Dá zidde ál van hiël wied áf,
enne schonnen eik doa stoan.
Deen boëm, di stiët doa, groët en fiër.
Zoë ziën d'r ni zo hiël veul miër.*

*Deen boëm din is ál iëuwen âld,
di haet veul meigemákt.
En oëit is ie, dór áslaeg, zelfs,
entreent in brând gerákt.
Má óndanks oërlog en gewaeld,
stiët ie doa stoer en moëi int vaeld.*

*Gortmeules Hannes, enne meens,
di hiël godsdinstig woar,
di plátste bi-j d'n boëm en kruus,
vur hōälþ bi-j groët gevoar.
Bi-j stöärm en hagel en zoëmiër,
doa haelpt, dóch heej, ut best den Hiër!*

*Ut waas wál schon, má toch ni gâns
nör Hannes ziene zin.
En dörrum mákte Smitte Sják
en hekwaerk d'r umhin.
Ut stóng d'r prachtig, ut zoag vroëm,
dát kruus doa, bi-j din eikenboëm.*

*D'r woare luuj, die vónge doa,
deen boëm má enne lâst.
En ândre bónge mei ur paerd
án ut stanketsel vâst.
Wát Hannes vroeger háj gewild
woort óp den door totaal vernild.*

*De foute waere toch hersteld.
We hebben host, we wille vort,
ut laeve giët zo snel.
En dörrum waas natuur en kruus
hiël lang nimiër in tel.
Má, ál is ut wál lang oëtgesteld,*

*En now stiët ut historische kruus
in alde glorie doar.
En ok ut hekwaerk is entreent
zoëás ut vroeger woar.
Má now vroage we 'sHiëzaegen
teggem ál di zoore raegen!*

M. v.d. Munckhof
(Horst, juli 1989)

Kent u teksten (romanfragmenten, gedichten, liedteksten, legenden of spreuken) die volgens u in deze rubriek thuishoren?

Stuur ze (mét bronvermelding) op naar:
Wiel Oehlen, Swier 47, 6363 CL Wijnandsrade.

Een herdenkingskruis in de Provinciale berm, makkelijk of mogelijk ?

In het boek "Monumenten van Vroomheid", komt het begrip ongevalskruis voor. Boer X kiest om met zijn kar, overleeft dat niet en wordt herdacht met een kruis. Wij koesteren deze beelden, omdat ze deel uitmaken van onze cultuur. Maar het aantal mensen dat een ongeval met een voertuig niet overleeft, is de laatste twee eeuwen aanzienlijk gestegen. Krijgt nu ieder slachtoffer zijn kruis? Nee, ooit zijn we ermee gestopt. Maar er zijn altijd mensen te vinden die de oude gebruiken nieuw leven proberen in te blazen. Vandaar dit verhaal over een ongevalskruis in Brunssum anno 2005.

Regelmatig zijn ze te zien. Voor verongelukte verkeersdeelnemers wordt in de berm van de weg een herinnering geplaatst. Meestal is de wegbeheerder er niet blij mee. Het zijn obstakels voor de mensen die diezelfde berm moeten onderhouden. In een berm mag niets worden geplaatst. Er is een wet die het verbiedt.

Wegbeheerders

In Nederland zijn diverse eigenaren van wegen te onderscheiden. Het Rijk en de provincies zijn gewoonlijk de beheerders van wegen waar harder dan 50 mag worden gereden. Zij worden dan ook het meest geconfronteerd met bermen als publieke herdenkingsplaatsen.

In artikel 10 van de Wegenverordening staat onder lid 1, sub d dat het verboden is van de weg gebruik te maken voor het plaatsen van kramen, tenten, kiosken, reclamezuilen,

afrasteringen, hekken, palen, banken, tafels, stoelen, rijwielhekken, bakken en dergelijke.

Van alle wegen is de breedte van de weg inclusief berm bekend. Rijkswaterstaat voor het Rijk en Gedeputeerde Staten voor de provincie kunnen echter ontheffing verlenen.

Dodelijk ongeval

Enkele jaren geleden eiste het verkeer op de weg tussen Brunssum en Kerkrade een dodelijk slachtoffer. Ook hier verrees een kruis. Bij de Heemkundevereniging van Brunssum kwam het idee op om het houten kruisje te vervangen door een echt wegwkruis. De locatie, een wegsplitsing, is daarvoor ideaal. Het voorstel viel in goede aarde bij de nabestaande. Wij konden een stenen kruis aanbieden van 74 cm hoog.

(lees verder op pagina 5)

Dit kruis zal uiteindelijk verdwijnen en aan de overkant van de weg als stenen kruis voortbestaan.

Een bermkruis anno 1936

Een tragedie in Castenray

Op 5 mei 1934 verongelukte Gerrit Steeghs bij het oversteken van de Horsterweg te Castenray. Het manneke, tien jaar oud, wilde naar de overkant waar zijn vader en zijn oom Antoon aan het schoffelen waren. Gerritje werd door een auto geschept en was op slag dood. Oom Antoon kwam op het idee ter nagedachtenis aan de kleine Gerrit een veldkruis op te richten. Het kruis werd geplaatst in de tuin van de boederij van de familie Steeghs en is in 1936 ingezegend. In de zestiger jaren werd het kruis door een broer van de overleden Gerrit in verband met de bouw van een woning opgeruimd.

De Stichting Heemkundig Genootschap Castenray, in 2001 opgericht, wil belangrijke gebeurtenissen uit het verleden van Castenray vasthouden. De stichting heeft het initiatief genomen om het verdwenen veldkruis te herplaatsen.

Op Paaszaterdag, 26 maart 2005 was het zover. Aan de Lollebeekweg te Castenray werd een kruis geplaatst, dat de herinnering aan Gerrit Steeghs levendig moet houden. Getracht is om de vorm van het oude kruis zoveel mogelijk te benaderen. Voor het corpus tekende de werkplaats van de Stichting Kruisen en Kapellen Venray.

Op het tekstbord bij het kruis is de oorspronkelijke tekst aangebracht:

**“ O zondaar, gaat gij zo voorbij
En slaat geen enkel oog op mij
Die voor u uit liefde groot
Gestorven is den bitteren dood “**

(vervolg van pagina 4)

De Minister

Ondertussen was bekend geworden dat de Minister van Verkeer en Waterstaat een brief naar de Tweede Kamer had gestuurd met richtlijnen omtrent het gedogen van bermmonumenten. De minister wilde een liberalere opstelling van de wegbeheerders ten opzichte van deze emotionele uitingen.

Provincie

De Heemkundevereniging verzocht daarop de provincie het bestaand houten kruis te vervangen door een stenen kruis. Wij werden verrast door de begripvolle benadering van ons verzoek door de verantwoordelijk ambtenaar. Het besef dat hier emotionele aspecten aan zijn verbonden, was ook bij deze ambtenaar duidelijk aanwezig. Betrokkene was bereid om op locatie de nabestaande te ontmoeten en met hen te overleggen. Bij de schouwing bleek meteen dat de Provincie geen vervanging van een kruis op dezelfde plek zou toestaan.

Te dicht langs de weg, te veel aandachttrekkend en te gevaarlijk als botsobject. Het overleg bleek echter vruchtbaar, want er mag een permanent kruis komen. Er is ontheffing verleend, maar om puur praktische redenen is het kruis alleen maar aan de andere kant van de weg toegestaan. Er zijn beperkingen en aanvullende eisen. Het stenen kruis wordt in de loop van 2005 geplaatst.

Contact

Over de beweegredenen van de initiatiefnemers, het overleg met de verantwoordelijk ambtenaar van de Provincie Limburg en over de achtergronden kunt u contact opnemen met:

Ed. van Gelder, bestuurslid SKKL
Schubertstraat 6
6444 BB Brinssum
Tel.: 045 – 5259107
E-mail: ed.van.gelder@wanadoo.nl

Inventarisatie 2000

Een terugblik en een knipoog naar de toekomst.

Het bestuur van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg besloot in 2000 om een totaalinventarisatie te houden van de kruisen, kapellen en vrijstaande beelden in Limburg. De lokale werkgroepen/stichtingen gingen aan de slag. Het duurde even voordat de eerste resultaten op ons secretariaat binnenkwamen, want het was dan ook een flinke klus.

Toen het jubileumjaar 2004 naderde, kwam er druk op de ketel. Het beoogde jubileumboek met cd-rom moest immers op tijd klaar zijn. Een behoorlijk aantal plaatsen, met name in Noord- en Midden-Limburg hadden hun inventarisatie ingestuurd. In Zuid-Limburg met zijn veelal kleine lokale werkgroepen, bleken er problemen te zijn, vooral wegens het gebrek aan menskracht. Gevolg hiervan is, dat er op de cd-rom met inventarisatiegegevens behoorlijk wat witte vlekken zijn. Helaas moesten we na het gereedkomen van de cd-rom constateren, dat, om niet geheel duidelijke redenen, een deel van de aangeleverde gegevens is wegge gevallen. Met de gedupeerde werkgroepen betreuren we dat ten zeerste.

Voor het bestuur van de stichting betekent dat niet, dat we bij de pakken gaan neerzitten. De plannen liggen klaar om in de naaste toekomst de ontstane hiaten aan te vullen. Het bestuur beraadt zich nog over de wijze waarop. U wordt hierover onder andere via onze Nieuwsbrief en website regelmatig geïnformeerd. In het jubileumboek "Monumenten van Vroomheid" kunt u in hoofdstuk 12 van de hand van voorzitter K. Swinkels, uitvoerig lezen over de inventarisatie 2000.

Naast een woord van excuus voor de ontstane tekorten in de inventarisatie is ondanks dat toch een woord van welgemeende grote dank op zijn plaats aan allen, die hebben meegewerkt aan deze inventarisatie. De resultaten, hoe gebrekkig ook, hebben ons gebracht op een punt van "no-return". Wij gaan met uw hulp door om de klus geheel te klaren. U hoort nog van ons.

H. Knoors, archivaris SKKL

Wiel Oehlen en Wijnandsrade

Wiel Oehlen voelt zich helemaal thuis in Wijnandsrade. Dat blijkt wel uit het boekje "Kruisen en kapellen in Wijnandsrade" dat hij, geboren in Tegelen, onlangs heeft geschreven. De qua oppervlak bescheiden voormalige gemeente Wijnandsrade biedt ruimte aan niet minder dan 26 kruisen, kapellen, heiligenbeelden, gevelstenen, een Lourdesgrot, alles passend in "een sterk religieuze en agrarische traditie".

In een gebied van zo'n 5 bij 2 km kan men een grote verscheidenheid aan 'monumenten van vroomheid' aantreffen.

Elke kapel, elk kruis heeft zijn eigen historie. Die wordt in het boekje uitgebreid uit de doeken gedaan. Liefdevol vertelt de schrijver over de routes door het gebied en wat men er langs aantreft. Alle objecten zijn gefotografeerd en op de routekaart terug te vinden.

Het boekje telt 64 pagina's en heeft een handig formaat. Dat is niet voor niets, want het is bestemd voor de wandelaar of de fietser, die het zodoende makkelijk in zijn binnenzak kan steken.

En tenslotte: wie boze plannen zou hebben om een kruis te gaan verplaatsen: elk object in het boekje is voorzien van een x en y coördinaat. Men zij dus gewaarschuwd.

Het boekje is een uitgave van de Heemkunde-vereniging Vrienden van Wijnandsrade.

'Beeld van het Heilig Hart in Limburg'

Op 30 november jl. vond in het Golden Tuliphotel in Weert de publiekspresentatie plaats van het boek 'Beeld van het Heilig Hart in Limburg' een doortimmerde studie van de hand van onze erevoorzitter Godfried C.M. Egelie. Tijdens een sfeervolle plechtigheid overhandigde de auteur de eerste exemplaren van zijn jongste publicatie aan burgemeester C.G.J. Rutten van Weert en aan twee van zijn voorgangers.

In 'Beeld van het Heilig Hart' brengt Godfried Egelie als eerste de Heilig Hartverering in Limburg systematisch in kaart. Helder en toegankelijk gaat hij gedetailleerd in op de religieuze, sociale en historische betekenis van de Heilig Hartverering in de twintigste eeuw en brengt hij de ruim honderd monumenten die - verspreid over de provincie - behouden zijn gebleven in kaart. Van elk beeld is een foto en een beschrijving opgenomen (met een korte historische schets, de datum van plaatsing, de naam van de ontwerper en een beschrijving van het beeld, inclusief de aangebrachte opschriften). Het rijk geïllustreerde en prachtig vormgegeven boekwerk bevat een bijzonder leerzame verhandeling over het ontstaan van de Heilig Hartverering en de rol die deze heeft gespeeld in de kerkpolitiek én in de binding van arbeiders (met name mijnwerkers) met de R.K.-kerk.

Pater Godfried C.M. Egelie M.S.C. was jarenlang voorzitter van onze stichting. 'Beeld van het Heilig Hart in Limburg' verscheen bij gelegenheid van zijn vijfenzeventigste verjaardag en is door de schrijver opgedragen aan zijn ouders, zijn medebroeders in de congregatie van de Priesters van het Heilig Hart en mede aan de stichting Kruisen en Kapellen in Limburg; een gebaar waarmee hij het bestuur van onze stichting bijzonder heeft vereerd!

Wiel Oehlen

'Beeld van het Heilig Hart in Limburg',
Godfried C.M. Egelie M.S.C.
Uitgeverij Walburg Pers, Zutphen,
202 pagina's, € 19,50 (ISBN 90-5730-314-0)

Faits divers

De altijd actieve redactie van het Bisdomblad De Sleutel heeft de afgelopen tijd ruim aandacht geschonken aan het jubileum van onze stichting. Het blad houdt er zelfs een nieuwe rubriek aan over: "Monumenten van vroomheid".

Voortaan wordt in het blad een kapel of kruis besproken, genoemd op de cd-rom, die bij het gelijknamige boek is gevoegd. Omdat de cd-rom ca. 1.500 objecten bevat, kan De Sleutel met deze rubriek in elk geval nog zo'n 125 jaar vooruit.

†

Binnenkort wordt in Venray gestart met de verplaatsing van de 18^e eeuwse Antonius van Padua-kapel. Voor de zomervakantie moet de kapel 50 m. verderop staan.

Info: K. Swinkels (0478) 58 46 31

†

In het uiterste zuiden, in Mheer, is op 10 april het kruis, dat tegen de pastorie is bevestigd, opnieuw ingezegend. Zowel het corpus als het kruishout werden uitgebreid gerestaureerd.

Info: Mevr. B. Tilanus (043) 45 78 070

†

In Thorn is door de Stichting Kruisen en Kapellen Thorn een aanvang gemaakt met de herbouw van een St. Jobkapel. Deze kapel verdween in de 50-er jaren ten gevolge van nieuwbouw.

Info: M. Rongen (0475) 56 25 86

†

Het Dorpscomité Leeuwen (Roermond) heeft het oude kruis aan de Schouwberg vernieuwd. De Stichting Rura heeft bij deze opknabbeurt goede diensten bewezen. Met Palmzonden is het kruis ingezegend.

Info: P. van Kessel (0475) 31 68 30

†

Aan de Jacobusstraat in Hunsel is aan de bosrand een betonnen plaat gestort. Dat is het begin van de herbouw van een Mariakapel, die daar in 1815 gesticht is uit dankbaarheid voor een behouden terugkeer uit Rusland na de veldtocht van Napoleon.

Info: Th. Peters (0475) 56 53 95

†

Cachet bij de cachotten

St. Rochuskapel te Echt opnieuw ingezegend

De felle kou op zondag 6 maart 2005 vormde geen beletsel voor een cachetvolle inwijding van de Rochuskapel in Echt. Het geweld van de nieuwbouw rond de Wijnstraat leidde er in 2003 bijna toe, dat de eeuwenoude Rochuskapel verloren was gegaan. Gelukkig werd echter tijdig wethouder Sjraar Dirks ingeseind, die er voor zorgde, dat de kapel niet afgebroken werd, maar enige meters werd verplaatst. Hoewel verplaatst, het gebouw moest in zijn geheel opnieuw worden opgetrokken en wel voor een bedrag van ruim 100.000 oude guldens

De vernieuwde St. Rochuskapel met rechts de veldwachter voor de cachotten

De Stichting Kruisen en Kapellen Echt had haar 25-jarig jubileum aangegrepen om de hernieuwde Rochuskapel in te zegenen. Vanouds was tegen de kapel een cachot aangebouwd, waarin landlopers en dieven konden worden opgesloten. Dit cachot is eveneens herbouwd.

Een struise veldwachter was voor het cachot geposteerd en na de inzegening van de kapel door pastoor Kanke en de onthulling van een informatieschild door oud-pastoor Linssen (bekend om zijn chronogrammen) kwam het cachot aan de beurt.

Pastoor Kranke spaarde de wijwaterskwast niet, waarna een ingesloten crimineel luid schreeuwend naar buiten rende. Tegen zoveel wijwater bleek de boef niet bestand.

Het in de kapel geplaatste beeld van de H. Rochus over wie pastoor Kranke in de voorafgaande eucharistieviering in een volle Landricuskerk zo inspirerend gesproken had, bleek het oude Rochusbeeld te zijn, dat door de bekende Echtse beeldhouwer Joop Utens fraai was opgeknapt.

In het Trefcentrum kon men zich vervolgens warmen aan de woorden van wethouder Dirks, die naast de bouwgeschiedenis van de kapel de goede banden van de Gemeente met de stichting memoreerde. Daarvoor had voorzitter Theelen van de Stichting Kruisen en Kapellen Echt uit de doeken gedaan hoe zijn stichting functioneert.